

P r i k a z i i o s v r t i

Na putovima Providnosti

Fabijan VERAJA, *Putovima Providnosti*. Hrvatski zavod sv. Jeronima u Rimu i dušobrižništvo hrvatskih iseljenika u kontekstu Ostpolitik Svete Stolice, Crkva u svijetu – Hrvatski povijesni institut u Rimu, Split–Rim, 2013., 336 str.

Knjiga koju predstavljamo, nevelika, no sadržajem raznolika i bogata, zanimljiv je spoj autobiografskog, teološko-duhovnog, iskustvenog i epistularnog. Ona je i precizan opis vlastitog životnog puta, vlastitih iskustava - vanjskih i nutarnjih, materijalnih i duhovnih - ujedno pak i dragocjen zbir dokumenata, svojevrsni vodič kroz zamršen splet burnih okolnosti teških godina dvaju poratnih desetljeća koja je doživljavao mons. dr. Fabijan Veraja, svećenik – sada najstariji – Splitsko-makarske nadbiskupije u središtu univerzalne Crkve, u Rimu – daleko od Domovine i svoje mjesne Crkve, ali s njome i s njima u trajnoj i u uskoj vezi, od tada, pa sve do danas. Knjiga je također svakom čitatelju i bez formalno stečene teološke izobrazbe, jasan vodič u jednom malo poznatom i prilično zamršenom sektoru postupka za beatifikaciju, odnosno kanonizaciju svetih, u rimskoj Kongregaciji za kauze svetih.

Tako se ovdje na jednome mjestu našao zbir svega toga – što u prvi mah prosječnom čitatelju može djelovati zbunjujuće, no, samo u prvi mah: čitanje, naime, ove knjige razbija takvu predrasudu i dovodi do zaključka o jedinstvenoj cjelini knjige, u bitnom zaokružene u svom tijeku. Knjiga, uz *Predgovor* autora ovog prikaza te *Uvodnu riječ* iz pera mons. Veraje, ima šest temeljnih poglavlja: I. *U ratnim godinama*, II. *U središtu Kršćanstva*, III. *U službi Svete Stolice*, IV. *Na uslugu Crkvi u Domovini*, V. *Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima u Rimu i dušobrižništvo hrvatskih iseljenika u kontekstu 'Ostpolitik' Svete Stolice* (to je i podnaslov ove knjige), VI. *Svećenički lik Krešimira Zorića*, s priloženom studijom *Na tragovima svetosti i Terminologijom Kongregacije za kauze svetih*. Slijede *Bibliografija pisca*, *Popis kardinala i biskupa koji se spominju u knjizi* te *Kazalo osobnih imena*.

Pratimo životni hod mons. dr. Fabijana Veraje počevši (I. poglavlje) od neizvjesnosti ratnih godina i doista nevjerojatnog spleta okolnosti – koje su se tako odvijale da je on za dlaku izbjegao “tragediju Bleiburga” (pod čime podrazumijevamo i „križni put“ onih koji nisu niti dospjeli do Austrije) – preko rimskih godina studija i jednako tako zanimljivih događaja koji su ga odveli u Kongregaciju obredâ, sada Kongregacije za kauze svetih (II. i III. poglavlje) te opisa kako je na razne načine bio na usluzi Crkvi u Domovini i pomagao posebno rodnoj (nad)biskupiji, o čemu bi se zasigurno moglo puno više napisati. Peto poglavlje (*Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima u Rimu i dušobrižništvo hrvatskih iseljenika u kontekstu ‘Ostpolitik’ Svete Stolice*) je u samom srcu knjige, ono je i najopširnije i najdokumentiranije. U VI. poglavlju prikazan nam je lik nama mlađima nedovoljno poznatog, uzornog svećenika Šibenčanina Krešimira Zorića. Na kraju je studija *Na tragovima svetosti*, povijesno-teološko-pravni pregled problematike vezane uz postupak za proglašenje svetaca, koja pruža mogućnost da se hrvatska javnost upozna s jednim nedovoljno poznatim područjem crkvenoga života, a nadopuna je III. poglavlju, u kojem je za hrvatsku hagiografiju najvažnije ono što je navedeno o kanonizaciji Nikole Tavelića.

Što dakle profesionalni povjesničar može kazati o ovoj knjizi? Ona mu je zanimljiva sa, po mojem mišljenju, triju točki gledišta:

1. Ona je – *to je prva točka gledišta - biografsko štivo prvorazrednog karaktera*: među brojnim autorima koji su opisali svoj životni hod – po oštrici noža – u simboličkom i doslovnom smislu riječi – u tragičnim događajima za Hrvatsku i hrvatski narod nakon svršetka Drugoga svjetskog rata i neposrednom poraću, imamo sada evo i svjedočanstvo Fabijana Veraje. Ono je napisano i sve prožeto gledanjem, tako priličitim kršćaninu-vjerniku i katoličkom svećeniku, *sub spacie aeternitatis – pod vidom vječnosti*, i onoga što su Božji zahvati i Božji planovi s nama i našim životima; stoga je knjiga i naslovljena *Putovima Providnosti*. Ona je zaista osobni i iskreni *himan* Božjoj providnosti koja ne uvjetuje čovjekovu slobodu nego ju, dapače, osmišljava i oblikuje na način koji je za svakog čovjeka najbolji, makar toga često i prečesto uopće nismo svjesni. Ovo je dakle štivo kao kakav filmski scenarij kojim se krećemo od Metkovića, preko Splita, Đakova i Slovenije, pa do Rima - srca univerzalne Crkve - u kojem se zbivalo puno toga što mi nismo znali, ili smo samo djelomice znali, parcijalno i nepotpuno, a sada zahvaljujući Veraji znamo

više i bolje, i znamo cjelovitije... Netko će, možda, reći: *da, ali to je prevalentno subjektivno Verajino viđenje?* A zar povijest nije sastavljena i zar se ne piše prosuđujući upravo takve "subjektivne" narative kako bi se, uzevši upravo njih u raščlambu i usporedbu, došlo što je moguće bliže i više k objektivnoj istini? Naime, *facta manent*, a iza njih stoji konkretno osobno svjedočanstvo i iskustvo konkretnog čovjeka, koje možemo zdravo-razumski prosuditi i prosuđivati, a koji nam potvrđuju da se ne radi o pukoj nekoj i proizvoljnoj, i u tom smislu subjektivnoj, nego doista o objektivnoj i trezvenoj prosudbi.

2. Takvim će prigovorima – tako smo došli do naše *druge točke gledišta* a to je *dokumentiranost* ovoga štiva koje je obilato i iscrpno te pobuđuje interes za daljnjim historiografskim istraživanjima o ovoj tematici – veliku objektivnu predstavljati dokumentacija na koju se mons. Veraja poziva – a spominje da je to samo dio onoga što posjeduje u svojem osobnom Arhivu. U njemu naime on posjeduje kopije nekih dokumenata koji će se u budućnosti moći konzultirati i u Tajnom Vatikanskom arhivu (npr. relacije mons. Franića, odnosno razni njegovi dopisi, a svakako i u arhivu Splitske nadbiskupije). Tu su zatim i Franićeve vlastoručne bilješke o njegovim koracima u Rimskoj kuriji ili u domovini (u odnosu s vlastima, s drugim biskupima itd.), Verajina osobna dopisivanja iz onoga doba u vezi s pitanjima o kojima je govor u knjizi, i drugo. To je sve prvorazredna dokumentacija na koju autor upućuje na općenit način na početku V. poglavlja, ali uvijek navodeći točan datum dokumenta, da se budući istraživač može lakše snaći. Tako će se, uvjereni smo, u budućnosti ovo što ovdje Veraja navodi i piše, i više i jače moći potvrditi i eksplicirati. Druge izvore (npr. iz Casarolijeva arhiva) navodi u bilješkama redovito.

Mons. Veraja ovdje stvara narativ, ali ga dokumentira i ostavlja čitatelju da on sam prosudi i donese zaključke koji – ma kako u nekim stvarima bili i bolni i neugodni, jer bismo možda iskreno htjeli da je drukčije i da je možda bilo drukčije – ostaju čvrsti i jasni, pa se ne može nego uzeti ih u obzir i dati im i prostora i objektivna vrjednovanja. Tu je naravno u središtu pozornosti i famozna *Ostpolitik* Sv. Stolice, a posredno onda i kontroverzni tekst "Protokola o razgovorima koji su vođeni između predstavnika Svete Stolice i Vlade SFR Jugoslavije", pitanje Zavoda sv. Jeronima, kanonizacije bl. Nikole Tavelića te organizacije i djelovanja Hrvatske iseljeničke dušobrižničke službe. Ovdje pred nas izranja cijeli niz tako važnih podataka i aspekata da ih se u budućim pisanjima povijesti odnosâ Katoličke Crkve u

Hrvata i komunističkoga titoističkog režima, s jedne strane, te toga istog režima spram njih i Sv. Stolice, s druge strane, kao i povijesti odnosâ Katoličke Crkve u Hrvata spram Svete Stolice, točnije, spram vodećih ljudi Rimske kurije, ali i obrnuto, neće nipošto moći zaobići. Ovako ili onako će ih se morati uzeti u obzir i vrjednovati.

Ako bi se iz toga sadržaja željela izraditi skica za neki portret, onda bi na veoma prikladan način izronila ona biskupa, a poslije splitsko-makarskog nadbiskupa mons. dr. Frane Franića. Nećemo pretjerati ako ovdje kažemo da će uz novopriređeni Zbornik radova koji je posvećen nadbiskupu Frani Franiću o stogodišnjici njegova rođenja (i mons. Veraja je ovu svoju knjigu posvetio mons. Frani Franiću u prigodi 100. obljetnice njegova rođenja: 1912. – 29. prosinca 2012.) štošta od onoga što je ovdje napisano biti pravi *appendix* – kao dobrodošla nadopuna, a ponegdje i kao korektiv. I to ne samo u pitanju ponovne obnove splitske Crkvene pokrajine nego i u nekim drugim, za Crkvu u Hrvata i hrvatski narod u Domovini i svijetu, važnim i veoma važnim pitanjima. Takva skica pokazuje lik biskupa borca, biskupa jasnih pogleda i stavova, biskupa koji skrbi za svoje, ali ne zaboravlja domovinsku i crkvenu cjelinu, upornog biskupa i biskupa branitelja, ali i biskupa patnika i svjedoka, tako često kušanog u tim strašnim časovima i danima terora bezbožnog totalitarnog režima za koji se na trenutak činilo da mu okovi popuštaju, ali čije su metode i ciljevi i u tom popuštanju u svojoj biti ostale iste: samo izvana tobože blaži, no zapravo samo perfidniji i lukaviji. S povjesničarskim odmakom, ali ne bez iskrenog zaprepaštenja – barem nas mlađih i neupućenijih – skice nekih drugih osoba, nedvojbeno važnih i zaslužnih u drugim segmentima našega crkvenog i društvenog života – jer ništa nije crno-bijelo pod ovim nebom – ne izranjaju ovdje u onakvom svjetlu kako bismo mi to možda željeli i mislili. Verajini redci jasno, upravo u njegovu stilu, bez uljepšavanja, ukazuju na mnoge teške i bolne momente, detalje, postupke i njihove posljedice s kojima će se naša historiografija, napose ona crkvena, morati pozabaviti ako bude htjela i željela temeljito i sustavno, istinoljubivo i nepristrano, obrađivati i obraditi ovo razdoblje naše crkvene, političke i društvene povijesti.

3. Konačno, *treći važni vidik* – jest onaj teološko-pravno-duhovni, a koji se tiče i historiografije: to je govor o svetosti. Riječ je, naime, o prikazu i povijesnog i trenutnog postupka Svete Stolice u utvrđivanju uvjeta koji su nužni da nekoga proglasi uzorom za druge svoje vjernike i odobri njegovo javno štovanje kao blaženika, odnosno sveca. Iz onoga što mons. Veraja ovdje piše, ali još više

iz onoga što je kroz desetljeća radio i znanstveno obrađivao u svojim povijesno-pravnim studijama, biva jasnim kako je u svemu tomu važna i prevažna, u svojoj dosljednosti i postupanju gotovo rigorozna, povijesno-znanstvena metoda. Upravo su njegovi takvi radovi bili od temeljnog značenja za reformu zakonodavstva – i danas važećega – u Katoličkoj Crkvi na ovom području.

Tako, za mene osobno, u tom smislu zaista emblematično, jest VI. poglavlje, *Svećenički lik Krešimira Zorića (1912.- 1983.)*. Pisac prikazuje njegov ljudski i svećenički lik na način da ga u njegovoj biti jasno može pojmiti i upoznati svaki, pa i prosječni čitatelj, ali opet na znanstveni način, utemeljeno, odmjereno. S jedne strane, tako toplo da nam je gotovo žao što Zorića i mi osobno nismo upoznali i s njime imali barem nekog posla, a s druge strane, opet argumentirano i s onim tako važnim odmakom od naših vlastitih „beatifikacija“ na ovaj ili onaj način nam dragih i bliskih ljudi, da je zadivljujuće to umijeće izvježbanog pera i trezvene prosudbe čovjeka koji je s mons. Zorićem proveo tolike godine, tako ga dobro poznavao i s njime tako usko surađivao.

Zaključno: povjesničaru je uvijek i zadatak i izazov da povijesne događaje prosuđuje, i svoje sudove donosi i povijest piše vodeći se trajno onim starim, ali uvijek važećim Rankeovim pravilom: *“wie es eigentlich gewesen ist”* (kako je zapravo bilo). Ako u tom svjetlu – *“wie es eigentlich gewesen ist”*, *kako je zapravo bilo* - ne samo u Verajinu životu, nego u životu našeg naroda i naše Crkve, univerzalne i domovinske, njezinih istaknutih ljudi i ustanova, prosuđujemo i sadržaj ove knjige i njezin doprinos najprije našim općenitim spoznajama, a onda i njihovom znanstvenom historiografskom tematiziranju, u skladu sa spomenutim Rankeovim načelom – onda je ova knjiga važna, onda je njezin doprinos važan i – uvjeren sam – što vrijeme bude više odmicalo, ona će bivati sve važnijom i važnijom.

Marko Trogrlić
mtrogrlic@ffst.hr